

LEKSYKON ORGANIZACJI I RUCHÓW ISLAMISTYCZNYCH

Wydawnictwo Dialog (c) Copyright, wersja elektroniczna

Krzysztof Izak

LEKSYKON ORGANIZACJI
I RUCHÓW
ISLAMISTYCZNYCH

Wydawnictwo Dialog (c) Copyright wersja elektroniczna

Wydawnictwo Akademickie
DIALOG
Warszawa 2016

Zespół redakcyjny: dr ZBIGNIEW NAWROCKI (redaktor naczelny) KRZYSZTOF IZAK (autor), DAMIAN SZLACHTER (sekretarz), IZABELA LASKUS, GRAŻYNA OSUCHOWSKA, ANNA PRZYBOROWSKA (redakcja, korekta, skład)
Zespół recenzentów tematycznych tomu: D. SZLACHTER, K. BALICKA-GAŁWIACZEK, A. BAZGA, dr M. NOWAK-WILKOWSKI, K. TUŁAK
Recenzenci naukowcy tomu: prof. dr hab. MIROSŁAW SADOWSKI, dr hab. JAROSŁAW TOMASIEWICZ
Projekt okładki: WIKTOR DYNDO
Opracowanie map: JAROSŁAW TALACHA

© Copyright by Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
Centralny Ośrodek Szkolenia im. gen. dyw. Stefana Roweckiego „Grota”, Emów 2016

W spisie treści nie brano pod uwagę prefiksów (rodzajników, al, da) w szeregowaniu alfabetycznym nazw ugrupowań. Prefiksy pominięto również przed nazwami wielu organizacji w indeksach zamieszczonych na końcu publikacji.

ISBN e-pub 978-83-8002-446-5
ISBN mobi 978-83-8002-447-2

Wydanie elektroniczne, Warszawa 2016

Wydawnictwo **Dialog** (c) Copyright wersja elektroniczna
00-112 Warszawa, ul. Bagno 3/218
tel./faks (+48 22) 620 87 03
e-mail: redakcja@wydawnictwodialog.pl
WWW: www.wydawnictwodialog.pl

Spis treści

Karta redakcyjna

Wstęp

ABU SAJAF (OJCIEC MIECZA)

AL-ADL WA AL-IHSAN (SPRAWIEDLIWOŚĆ I DOBROCZYNNOŚĆ)

DA AFGHANISTAN ISLAMI AMARAT (ISLAMSKI EMIRAT AFGANISTANU)

AKTIVNA ISLAMSKA OMLADINA (AKTYWNA MŁODZIEŻ MUZUŁMAŃSKA)

ALLAH'IN PARTISI (TURECKI HEZBOLLAH)

AMAL (ODDZIAŁY LIBAŃSKIEGO OPORU)

ANGKATAN BELIA ISLAM MALAYSIA (MALEZYJSKI RUCH MŁODZIEŻY MUZUŁMAŃSKIEJ)

ANSAR AL-ISLAM (ZWOLENNICY ISLAMU)

ANSAR AS-SUNNA (ZWOLENNICY TRADYCJI)

ASBAT AL-ANSAR (LIGA ZWOLENNIKÓW)

BOKO HARAM (ZACHODNIA CYWILIZACJA JEST ZAKAZANA)

DARUL ARKAM (DOM/ZIEMIA ARKAMA)

DAWLAT AL-IRAK AL-ISLAMIJJA (ISLAMSKIE PAŃSTWO IRAKU)

AL-DŻABHA AL-ISLAMIJJA AL-KAWMIJJA (ISLAMSKI FRONT NARODOWY)

AL-DŻABHA AL-ISLAMIJJA LI TAHRIR AL-BAHRAJN (ISLAMSKI FRONT WYZWOLENIA BAHRAJNU)

AL-DŻABHA AL-ISLAMIJJA LIL INKAZ (ISLAMSKI FRONT OCALENIA)

DŻAISZ-E MOHAMMAD (ARMIA MUHAMMADA)

DŻAJSZ AL-MAHDI (ARMIA MAHDIEGO)

AL-DŻAMA'A AL-ISLAMIJJA AL-MUKATILA BI LIBIJA (LIBIJSKA ISLAMSKA GRUPA WALCZĄCA)

AL-DŻAMA'A AL-ISLAMIJJA AL-MUKATILA FI AL-MAGHRIB (MAROKAŃSKA ISLAMSKA GRUPA WALCZĄCA)

AL-DŻAMA'A AL-ISLAMIJJA AL-MUKATILA FI TUNISIJA
(ISLAMSKA GRUPA WALCZĄCA W TUNEZJI)

AL-DŻAMA'A AL-ISLAMIJJA AL-MUSALLAHA (ISLAMSKA
GRUPA ZBROJNA)

AL-DŻAMA'A AL-ISLAMIJJA FI MISR (EGIPSKA GRUPA
ISLAMSKA)

AL-DŻAMA'A AS-SALAFIJJA LI AD-DAWA WA AL-KITAL
(SALAFICKA GRUPA MODLITWY I WALKI)

DŻAMA'AT AL-FUKRA (WSPÓLNOTA UBOGICH)

AL-DŻAMA'AT AT-TAWHID WA AL-DŻIHAD (GRUPA JEDNOŚCI
BOGA I DŻIHADU)

DŻAMA'AT-E ISLAMI PAKISTAN (STOWARZYSZENIE
MUZUŁMAŃSKIE PAKISTANU - MUZUŁMAŃSKA PARTIA
PAKISTANU) DŻAMIAT ULEMA-E ISLAMI (STOWARZYSZENIE
UCZONYCH MUZUŁMAŃSKICH) DŻAMIAT ULEMA-E PAKISTAN
(STOWARZYSZENIE UCZONYCH PAKISTANU)

AL-DŻIHAD AL-ISLAMI AL-MISRI (EGIPSKI ISLAMSKI DŻIHAD)

DŻIMAH ISLAMIA (WSPÓLNOTA MUZUŁMAŃSKA)

DŻUNDALLAH (ARMIA BOGA)

FATAH AL-ISLAM (ZWYCIĘSTWO ISLAMU)

GANG DE ROUBAIX (GANG Z ROUBAIX)

GERAKAN ACEH MERDEKA (RUCH WOLNEGO ACEH)

HAMAS (ISLAMSKI RUCH OPORU)

HARAKAT AL-DŻIHAD AL-ISLAMI FI FILASTIN (RUCH
ISLAMSKIEGO DŻIHADU W PALESTYNIE)

HARAKAT ASZ-SZABAB AL-MUDŻAHIDIN (RUCH MŁODYCH
MUDŻAHEDINÓW)

HARAKAT ASZ-SZABAB AL-MUMIN (RUCH WIERZĄCEJ
MŁODZIEŻY)

HARAKAT AT-TAWHID AL-ISLAMI (RUCH ZJEDNOCZENIA
ISLAMU)

HARAKAT UL-DŻIHAD-E ISLAMI (RUCH ISLAMSKIE GO
DŻIHADU)

HARAKAT UL-MUDŻAHIDIN (RUCH MUDŻAHEDINÓW)

HEZBOLLAH (PARTIA BOGA)
HIZB AD-DAWA AL-ISLAMIJJA (ISLAMSKA PARTIA DAWA)
HIZB AN-NAHDA (PARTIA ODRODZENIA)
HIZB-E ISLAMI GULBUDDIN (PARTIA ISLAMSKA GULBUDDINA)
HIZB UL-ISLAMI LI TURKISTAN ASZ-SZARKIJA (ISLAMSKI RUCH WSCHODNIEGO TURKIESTANU)
HIZB UT-TAHRIR ISLAMI (PARTIA ISLAMSKIEGO WYZWOLENIA)
HODŻATIJE (ARGUMENTACJA, OCZEKIWANIE)
AL-ICHWAN AL-MUSLIMIN (BRACIA MUZUŁMANIE)
ISLAMI BÜYÜK DOĞU AKINCILAR CEPHESI (ISLAMSKI FRONT JEŹDŹCÓW WIELKIEGO WSCHODU)
ISLAMIC JIHAD UNION (UNIA ISLAMSKIEGO DŹIHADU)
AL-ITTIHAD AL-ISLAMI (JEDNOŚĆ ISLAMU)
AL-KAIDA (BAZA)
KATAIB IZZ AD-DIN AL-KASSAM (BRYGADY IZZ AD-DIN AL-KASSAM)
LASZKAR-E DZHANGWI (ARMIA DZHANGWI)
LASZKAR-E TAIBA (ARMIA POKORNYCH/CZYSTYCH)
AL-MADŹLIS AL-ALA LI AS-SAWRA AL-ISLAMIJJA FI AL-IRAK (NAJWYŻSZA RADA REWOLUCJI ISLAMSKIEJ W IRAKU)
MIDOWGA MAXKAMADAHA ISLAAMIGA (UNIA TRYBUNAŁÓW ISLAMSKICH)
MILLI GÖRÜŞ (NARODOWA ŚWIADOMOŚĆ/WIZJA)
MORO ISLAMIC LIBERATION FRONT (ISLAMSKI FRONT WYZWOLENIA MORO)
AL-MUHADŹIRUN (EMIGRANCI)
NATION OF ISLAM (NARÓD ISLAMU)
OZBEKISTON ISLOMIY HARAKATI (ISLAMSKI RUCH UZBEKISTANU)
PERTUBUHAN PEMBEBASAN BERSATU PATANI (ZJEDNOCZONA ORGANIZACJA WYZWOLENIA PATTANI)
RUCH DŹIHADU NA KAUKAZIE PÓŁNOCNYM
RUCH DŹIHADU W EUROPIE

RUCH DŻIHADU W IRAKU

SAZMAN-E MODŻAHEDIN-E KHALQ-E IRAN (ORGANIZACJA MUDŻAHEDINÓW LUDOWYCH IRANU)

SEPAH-E PASDARAN-E ENQELAB-E ESLAMI (KORPUS STRAŻNIKÓW REWOLUCJI ISLAMSKIEJ)

SIEĆ HAQQANICH (HAQQANI NETWORK)

SIPAH-E MOHAMMAD PAKISTAN (PAKISTAŃSKA ARMIA MUHAMMADA)

SIPAH-E SAHABA PAKISTAN (PAKISTAŃSKI KORPUS TOWARZYSZY PROROKA)

TABLIGHI DŻAMA'AT (STOWARZYSZENIE KRZEWIENIA WIARY)

AT-TAKFIR WA AL-HIDŻRA (OSKARŻENIE O BEZBOŻNOŚĆ I WYWĘDROWANIE)

TANZIM AL-KAIDA BI BILAD AL-MAGHRIB AL-ISLAMI (ORGANIZACJA AL-KAIDY W KRAJACH ISLAMSKIEGO MAGHREBU)

TANZIM AL-KAIDA FI DŻAZIRAT AL-ARAB (ORGANIZACJA AL-KAIDY NA PÓŁWYSPIE ARABSKIM)

TEHRIK-E NIFAZ-E SZAMAT-E MOHAMMADI (RUCH NA RZECZ ZAPROWADZENIA PRAWA PROROKA MUHAMMADA)

TEHRIK-E TALIBAN PAKISTAN (RUCH PAKISTAŃSKICH TALIBÓW)

WAHHABIJA

WAHHABIZM NA BAŁKANACH

Słownik terminów

Bibliografia

Przypisy

Indeks nazwisk, przydomków i pseudonimów

Indeks nazw organizacji, instytucji i tytułów

Indeks nazw geograficznych

Informacje o Wydawnictwie Akademickim DIALOG

WSTĘP

Zjawiskiem charakterystycznym dla współczesnego świata jest rozwój fundamentalizmu religijnego, a konsekwencją wydarzeń z 11 września 2001 r. było zwrócenie uwagi specjalistów na muzułmański radykalizm i terroryzm motywowany ideologią islamu. Wiele organizacji przeprowadzało krwawe zamachy terrorystyczne przed 2001 r., lecz to właśnie atak na Nowy Jork i Waszyngton wyznaczył cezurę w najnowszych dziejach terroryzmu.

Za prekursorów muzułmańskiego terroryzmu uważa się członków średniowiecznej sekty ismailitów, a właściwie jej podgrupy, znanej w Europie jako asasyni^[1]. Ich najskuteczniejszą metodą walki stały się zabójstwa i terror. Pierwszym przejawem tego typu aktywności w czasach najnowszych były radykalne ugrupowania działające w Iranie, poczynając od rewolucji konstytucyjnej w latach 1905-1911. Dążąc do likwidacji politycznych przeciwników, nawiązały one do swoich perskich poprzedników z sekty ismailitów, przyjmując nazwę fedajów, wzmiankowaną przez Herodota i oddającą swoje życie w imię. Po pierwszej wojnie światowej na fali oporu przeciwko brytyjskiej obecności w Egipcie powstała nacjonalistyczno-religijna organizacja Al-Ichwan al-Muslimin (Bracia Muzułmanie). Program tej organizacji w początkach jej działalności sprowadzał się m.in. do: wyzwolenia świata muzułmańskiego od „demoralizującego” wpływu cywilizacji zachodniej, powrotu do tradycji wczesnego islamu, uznania każdego terytorium muzułmańskiego zamieszkałego w większości przez wyznawców islamu za ojczyznę wszystkich muzułmanów oraz podjęcia walki o wprowadzenie ustroju muzułmańskiego i islamskiej sprawiedliwości społecznej^[3].

Wszystkie organizacje współczesnego ruchu salafickiego, odwołującego się do tradycji przodków z okresu kształtowania się islamu, mają aspiracje do poszukiwania drogi powrotu do źródła, którego ucieleśnieniem jest postępowanie proroka Muhammada. Zmusza to islamskich radykałów zarówno do walki wewnętrznej w świecie muzułmańskim, której celem jest zastąpienie niesłusznie rządzących elit charyzmatycznymi przywódcami kroczącymi

„właściwą drogą” (*sirat al-mustakim*), jak i do walki zewnętrznej przeciwko „światu bezbożnych”, czyli zachodniej cywilizacji. Według tej koncepcji Zachód jest jednocześnie i wrogiem, którego spiski należy udaremnić, i przyszłym łupem, ponieważ ostatecznie należy go włączyć do świata islamu. Historię pojmuje się tutaj jako skończony i powtarzający się proces, który zmierza do odbudowania ustalonego już i istniejącego, lecz wadliwego, porządku. Wszystkie ugrupowania wyznające tę ideologię łączy dumą z własnej przeszłości i apoteoza dawnych wartości, upatrywanie w *Koranie* głównego źródła wiedzy, a także niechęć lub wręcz nienawiść do Zachodu jako głównego źródła niepowodzeń, klęsk i agresji^[4].

W końcu lat 60. XX w. doszło do islamskiego odrodzenia w świecie arabskim. Jego główną przyczyną była klęska państw arabskich w wojnie z Izraelem w czerwcu 1967 r. Jej następstwem była polityczna kompromitacja świeckiego nacjonalizmu arabskiego i przewodniej roli Egiptu w świecie arabskim. Proces islamizacji pogłębiło podpisanie porozumienia pokojowego Egiptu z Izraelem w Camp David we wrześniu 1978 r., które doprowadziło do zawarcia traktatu pokojowego pomiędzy tymi państwami w marcu 1979 r. Wydarzenia te w całym świecie muzułmańskim uznano za zdradę. W latach 80. XX w. wystąpiło kilka istotnych okoliczności, które zradykalizowały niektóre środowiska muzułmańskie i ułatwiły im wejście na drogę terroryzmu. Były to: zwycięstwo rewolucji islamskiej w Iranie, wojna w Libanie, podczas której Hezbollah odnosił sukcesy w działaniach terrorystycznych przeciwko Izraelowi i państwom zachodnim, oraz wojna w Afganistanie, w której mudżahedini odnieśli sukces, a po jej zakończeniu arabscy weterani stanęli na czele ekstremistycznych organizacji w krajach muzułmańskich.

Wynikiem rewolucji islamskiej w Iranie było upowszechnienie się muzułmańskiego fundamentalizmu polegającego na odrodzeniu się islamu w jego pierwotnej formie i odrzuceniu wartości Zachodu. Część fundamentalistów odżegnuje się od stosowania przemocy, choć niekiedy ich retoryka jest pełna agresji. Uważają, że możliwe jest przejście władzy bez użycia siły zbrojnej. Z kolei przedstawiciele

nurtu rewolucyjnego nie stronią od brutalnej przemocy i działalności terrorystycznej^[5]. Do prawdziwej rewolucji muzułmańskiej doszło w latach 1978-1979 w irańskim środowisku szyickim, gdzie ludność z ubogich środowisk i kupcy bazarowi połączyli się, aby wspólnie obalić szacha. Wśród sunnitów nic podobnego się nie wydarzyło, choć niektórzy autorzy szukają analogii do wydarzeń w Iranie z końca lat 70. XX w. w tzw. Arabskiej Wiosnie, która wybuchła w 2011 r. W jej wyniku w Egipcie w 2012 r. doszli do władzy Bracia Muzułmanie, przedstawiciele fundamentalistycznego ugrupowania An-Nahda (Odrodzenie) zasiadają w rządzie Tunezji, a w Syrii walczą różne ekstremistyczne ugrupowania^[6]. Już wcześniej fundamentalistyczny ideolog Hasan at-Turabi przejął na kilka lat kontrolę w Sudanie po zamachu stanu w czerwcu 1989 r., a talibowie rządzili Afganistanem od 1996 do 2001 r. W ostatnim dziesięcioleciu XX w. rządy obu tych krajów gościły przywódców Al-Kaidy (w Sudanie w latach 1992-1996, w Afganistanie w latach 1996-2001) i grupę jej aktywistów, nie zdołały jednak upowszechnić fundamentalistycznej ideologii i dokonać przewrotu poza granicami własnych państw.

Wydawnictwo Dialog (c) Copyright wersja elektroniczna

Przez wiele lat głównym źródłem terroryzmu na Bliskim Wschodzie był toczący się konflikt izraelsko-palestyński. Polityzacja islamu i judaizmu zrodziła po obu stronach fundamentalizm, który nie dopuszcza do zawarcia pokoju i sabotuje wszelkie porozumienia. Zdaniem muzułmanów to strona palestyńska jest poszkodowana, co dla skrajnych środowisk stanowi usprawiedliwienie działań terrorystycznych wielu islamistycznych organizacji, łącznie z Al-Kaidą. Niezależnie od działalności Organizacji Wyzwolenia Palestyny i współdziałających z nią grup, osadzonych w tradycji świeckiego nacjonalizmu arabskiego, z Braci Muzułmanów wyrosło kilka ugrupowań, które szybko się zradykalizowały i przyjęły przemoc jako podstawową metodę działania. W październiku 1981 r. Al-Dżihad al-Islami al-Misri (Egipski Islamski Dżihad) dokonał zamachu na prezydenta Egiptu Anwara as-Sadata. Był to odwet za podpisanie w 1979 r. porozumień pokojowych z Izraelem^[7]. Potem przetoczyła się fala nienawiści wobec egipskich Koptów i zamachów na intelektualistów znanych z religijnej tolerancji. W 1987 r. wybuchło

w Palestynie powstanie (intifada) popularnie nazywane „wojną kamieni”. Szybko zostało ono zdominowane przez powstały wówczas Hamas, który trwale zapisał się w historii Bliskiego Wschodu. Organizacja ta połączyła walkę wyzwolenczą z islamską ideologią, a jej znakiem rozpoznawczym stały się zamachy samobójcze, ale też pozaterrorystyczna działalność oparta na rozbudowanym systemie opieki i pomocy społecznej (*dawa*)^[8]. W pierwszej połowie lat 90. XX w. doszło również do serii zamachów terrorystycznych przeciwko zachodnim turystom w Egipcie, wojny domowej w Algierii i serii zamachów terrorystycznych w Paryżu^[9].

Charakter sunnickiego radykalizmu i islamskiego dżihadu najbardziej zmieniła jednak klęska wojsk radzieckich w Afganistanie w drugiej połowie lat 80. XX w. Wojownicy dżihadu nabrali przekonania, że to głównie oni przyczynili się do zwycięstwa.

Ideologowie Al-Kaidy, podobnie jak wszyscy salafici, odwołują się do pierwszego pokolenia muzułmanów (*salaf as-salih* – szlachetni przodkowie) i przekonania, że tylko ścisłe przestrzeganie ustalonych już dogmatów, przedstawianych jako zasady ustanowione raz na zawsze przez proroka w wyniku objawienia, może zwrócić islamowi pozycję pierwszej siły w świecie. Utrata tej pozycji, według ich poglądów, nastąpiła na skutek odejścia od nauk *Koranu*. Postulują zatem powrót do rygorystycznie rozumianego prawa, ścisłego przestrzegania zasad i praktyk religijnych. Jednocześnie prowadzenie szkoleń w Afganistanie podnosiło poziom terrorystycznych umiejętności i wzmacniało ducha walki, cementując tożsamość różnych grup islamistycznych w ramach globalnego salafickiego dżihadu^[10].

W islamie dżihad może być obowiązkiem indywidualnym (*fard ajn*) obligującym każdego muzułmanina do uczestnictwa w wojnie obronnej przez bezpośredni udział w walce, pomoc materialną lub finansową. Na przykład kiedy w grudniu 1979 r. wojska radzieckie wkroczyły do Afganistanu, przywódcy religijni w niektórych państwach muzułmańskich wydali fatwy zobowiązujące muzułmanów do podjęcia dżihadu w celu wyparcia niewiernych z ziemi islamu. W przeciwieństwie do wojny obronnej dżihad ofensywny, będący

atakiem na terytorium niewiernych (*dar al-harb*), jest obowiązkiem zbiorowym (*fard kifaja*), który może być realizowany przez władze w państwach muzułmańskich. Przykładem takich działań było ogłoszenie dżihadu przeciwko chrześcijańskim i animistycznym prowincjom kraju przez islamskie władze w Sudanie po dokonanych przewrocie w 1989 r.^[11]

Bezpośrednią przyczyną dżihadu przeciwko USA było wprowadzenie amerykańskich wojsk do Arabii Saudyjskiej, które w styczniu 1991 r. wzięły udział w operacji „Pustynna burza” wymierzonej przeciwko armii irackiej okupującej od sierpnia 1990 r. terytorium Kuwejt. Obecność tysięcy „niewiernych” na ziemi dwóch świętych miejsc islamu (Mekki i Medyny) stanowiła obrazę dla wielu muzułmanów. Decyzja władz saudyjskich o przyznaniu prawa do stacjonowania sił amerykańskich w Arabii Saudyjskiej, poparta specjalną fatwą wielkiego muftiego Abd al-Aziza bin Baza, spotkała się ze sprzeciwem wielu uczonych muzułmańskich. Osama bin Laden uznał ją za zdradę i sprzeniewierzenie się zasadom islamu. Wcześniej zaproponował królowi Fahdowi obronę Arabii Saudyjskiej przed ewentualną inwazją wojsk irackich. Obrońcami mieli być zdemobilizowani bojownicy dżihadu walczący wcześniej przeciwko radzieckiej okupacji Afganistanu.

Przełomowym momentem dla salafickiego dżihadu było powstanie 23 lutego 1998 r. Światowego Frontu Islamskiego na rzecz Dżihadu przeciwko Żydom i Krzyżowcom. Stosowną fatwę odwołującą się do *Koranu* podpisali przywódcy Al-Kaidy, Egipskiego Islamskiego Dżihadu, Al-Dżama'a al-Islamijja fi Misr (Egipskiej Grupy Islamskiej), Stowarzyszenia Ulemów w Pakistanie i Harakat ul-Dżihad-e Islami (Ruchu Islamskiego Dżihadu w Bangladeszu). Według autorów fatwy istnieje „sojusz krzyżowców z syjonistami”, którzy rozpoczęli wojnę przeciwko Bogu. Cała muzułmańska społeczność ma obowiązek obrony zgodnie z nakazami *Koranu*, a każdy muzułmanin musi bronić swego kraju w przypadku ataku. Fatwa wzywała również do zabijania Amerykanów we wszystkich miejscach na świecie^[12]. Zgodnie z tą koncepcją w sierpniu 1998 r. przeprowadzono zamachy bombowe na

ambasady USA w Kenii i Tanzanii. Ataki we Wschodniej Afryce zainauguowały falę zamachów bombowych i spisków skierowanych przeciwko zachodnim celom. W ciągu kolejnych lat terrorystyczne operacje stawały się bardziej zdecentralizowane. Cele i szczegóły operacji pozostawiano lokalnym grupom.

Atak w USA z 11 września 2001 r. stanowi wyraźną cezurę w najnowszej historii terroryzmu. Uzmysłowił skalę zagrożenia islamskim ekstremizmem, który wyszedł poza granice ziem islamu (*dar al-islam*) i spowodował konieczność podjęcia z nim międzynarodowej walki. Obalenie reżimu talibów i wkroczenie wojsk amerykańskich do Iraku wyzwoliło falę antyzachodniej nienawiści i powstanie nowych ekstremistycznych ugrupowań. Obecnie obserwuje się stosowanie coraz bardziej zaawansowanych rozwiązań w dziedzinie konstrukcji ładunków wybuchowych w różnych rejonach świata, zarówno przez znaczące, jak i niewielkie organizacje terrorystyczne. Świadczy to o stałym wzroście poziomu wiedzy oraz przygotowania technologicznego współczesnych terrorystów^[13].

Upowszechniła się również i utrwaliła tendencja polegająca na uzyskiwaniu rozgłosu medialnego oraz zastraszaniu społeczeństw przez maksymalizowanie liczby ofiar zamachów. Medią zwłaszcza elektroniczne, są współczesną bronią zamachowców. Służą one nie tylko jako narzędzie propagandy, ale także jako instrument indoktrynacji, szkolenia, werbunku i pozyskiwania funduszy. Od inwazji USA na Irak wiosną 2003 r. Internet stał się podstawowym „miejscem spotkań” i szkoleń zwolenników dżihadu, oferuje terrorystom pomoc we wszystkich możliwych płaszczyznach. Portale internetowe islamistycznych organizacji są na bieżąco monitorowane przez służby specjalne państw zachodnich. Al-Kaida zyskała miano pierwszego międzynarodowego ruchu terrorystycznego, który przeniósł się z przestrzeni realnej do wirtualnej, znajdując wciąż nowych zwolenników. Coraz częściej są nimi mieszkańcy Zachodu, którzy przeszli na islam^[14].

W leksykonie krótko scharakteryzowano zdecydowaną większość znaczących ruchów muzułmańskich oraz ugrupowań fundamentalistycznych i ekstremistycznych, poświęcając każdemu

kilka lub kilkanaście stron tekstu. W tytule i w odniesieniu do wielu organizacji nie użyto sformułowania „terrorystyczny”, aby nie poddawać w wątpliwość i pod kolejną dyskusję tego określenia oraz nie oskarżać wielu ugrupowań o prowadzenie tego typu działalności^[15]. Wymienione organizacje mają charakter radykalny. Określenie to odnosi się do ideologii głoszonej przez niektóre z nich oraz do praktyki stosowanej przez inne. Część organizacji scharakteryzowanych w leksykonie propaguje konserwatywną, purytańską ideologię, ale wystrzega się stosowania przemocy, choć jej nie potępia jeśli stosują ją podobne im ugrupowania. Inne ograniczają działalność zbrojną (partyzancką lub terrorystyczną) do terytorium własnego kraju, dążąc siłą do zaprowadzenia szariatu. Pozostałe natomiast łączą salaficką doktrynę z ideą globalnego dżihadu, upatrując w cywilizacji Zachodu głównego wroga, zagrażającego światu islamu.

Właśnie te organizacje stawiają sobie za cel dominację nad światem islamu i wprowadzenie prawa opartego na szariacie. Wszystkie natomiast odwołują się do nauk byłych i współczesnych radykalnych interpretatorów islamu oraz uczonych muzułmańskich, upowszechniając głoszone przez nich idee. Znaczna część członków tych organizacji stara się żyć i postępować zgodnie ze zmitologizowaną tradycją sięgającą początków islamu, widząc w niej rozwiązanie wszystkich problemów, zgodnie z zawołaniem Braci Muzułmanów: *Al-islam hua al-hall (Islam jest rozwiązaniem)*.

Odmienne pod względem ideologii są ruchy szyickie, w tym przede wszystkim Sazman-e Modżahedin-e Khalq-e Iran (Organizacja Mudżahedinów Ludowych Iranu), która połączyła tradycję szyizmu z doktrynami Karola Marksa, Frantza Fanona i Alego Szariati, tworząc nurt, który określić można rewolucyjnym szyizmem. Ugrupowanie to prowadziło przez wiele lat działania terrorystyczne w Iranie i poza jego granicami. Z kolei separatystyczny charakter ma szyicki ruch Husich, który wznicił w 2004 r. w Jemenie powstanie, trwające z przerwami do chwili obecnej.

Arabskie nazwy oraz nazwiska są w leksykonie podane w uproszczonej transkrypcji polskiej, opracowanej przez Bogusława Zagórskiego i wykorzystywanej m.in. w opracowaniach naukowych

Janusza Daneckiego¹¹⁶. Zastosowano przy tym najbardziej popularny sposób zapisu niektórych nazw organizacji, używając niekiedy apostrofu (').¹¹⁷ Dopuszczono również część nazw arabskich całkowicie spolszczonych i powszechnie rozpoznawalnych, jak np. Al-Kaida, Bracia Muzułmanie, Hezbollah, Jerozolima, Kair. W przypadku organizacji, nazw geograficznych oraz imion i nazwisk osób pochodzenia niearabskiego (m.in. pakistańskich, irańskich, indonezyjskich i innych) nazewnictwo oparto na pisowni alfabetem łacińskim lub (sporadycznie) transkrypcji na język francuski i angielski. Zastosowano także różną pisownię arabskich nazw, imion i nazwisk w zależności od kraju pochodzenia osoby (państwa arabskie, niearabskie). Stąd na przykład pisownia imion: *ar.* Chalil – *near.* Khalil, *ar.* Muhammad – *near.* Mohammad, *ar.* Szajch – *near.* Szeikh itp. Celem takiego systemu było dostosowanie do polskiej pisowni nazw własnych występujących w językach innych niż arabski. W związku z tym niekiedy można napotkać znaczne rozbieżności w zapisie nazw organizacji i nazwisk osób występujące w leksykonie, w porównaniu z tymi, które spotyka się w polskiej literaturze tematu.

W niniejszym leksykonie została przyjęta koncepcja, że organizacje, których działalność jest szeroko opisana w polskiej literaturze (np. Al-Kaida, Bracia Muzułmanie, Hamas, Hezbollah) zostały przedstawione jedynie skrótowo. Szerzej natomiast omówiono okres ich aktywności wykraczający poza ramy chronologiczne zawarte w tych publikacjach. W opisie poszczególnych organizacji można spotkać także nazwy małych grup ekstremistycznych, często o efemerycznym charakterze, na których temat nie ma szczegółowych informacji w dostępnych źródłach. Niedostateczna liczba oficjalnych źródeł nie pozwoliła na dokonanie ich charakterystyki w przyjętej koncepcji leksykonu i poświęcenie im odrębnego rozdziału.

Specyfika konfliktu w Czeczenii i Iraku oraz obecność radykalnych grup islamistycznych w Europie, gdzie oprócz dużych organizacji działają mniejsze ugrupowania, skłoniły autora do ich zbiorczego omówienia w rozdziałach zatytułowanych *Ruch dżihadu na Kaukazie Północnym*, *Ruch dżihadu w Europie* i *Ruch dżihadu w Iraku*. Ta

niekonsekwencja metodologiczna została spowodowana również trudnością omówienia wszystkich organizacji występujących na tych terenach oraz ich efemerycznym charakterem, zwłaszcza tych ugrupowań, które działały lub nadal działają na obszarze Europy i w Iraku. Na naszym kontynencie ujawniły swoją aktywność także niezależne, niewielkie, lecz niezwykle niebezpieczne komórki ekstremistyczne i samodzielnie działający terroryści islamscy. Autor czuł się również w obowiązku omówienia w osobnym rozdziale wahhabizmu, który nie określa konkretnego ruchu czy organizacji, lecz jako radykalna doktryna religijno-polityczna jest przyjmowany przez wiele ugrupowań muzułmańskich. Nazwy wszystkich organizacji wraz z ich skrótami zostały umieszczone w indeksie znajdującym się na końcu opracowania. Dotyczy to również nazw instytucji, tytułów publikacji, nazwisk osób, nazw geograficznych oraz nazw plemion.

Aktualną działalność organizacji omawianych w poszczególnych rozdziałach leksykonu opisano na podstawie doniesień medialnych obejmujących okres do końca 2011 r. W przypisach niekiedy dodano uwagi oparte na najistotniejszych wydarzeniach dotyczących tych ugrupowań, które zostały odnotowane w 2012 r.^[18] Graficzną stronę opracowania stanowią symbole lub flagi poszczególnych organizacji, fotografie ich przywódców oraz mapki ilustrujące obszary działalności tych ugrupowań, najczęściej o lokalnym charakterze. Elementy graficzne zostały pobrane ze stron internetowych, a pod nimi umieszczono informacje na temat źródła ich pochodzenia.

Informacje uzupełniające zostały podane w przypisach, niekiedy rozbudowanych w celu przybliżenia poruszanej problematyki, oraz w słowniku terminów, w którym wyjaśniono znaczenie wielu pojęć związanych z religią islamu i cywilizacją muzułmańską. Bibliografię, umieszczoną przed indeksami, podzielono na pozycje książkowe i artykuły prasowe. Z uwagi na mnogość tych ostatnich oraz znaczną liczbę doniesień krajowych i zagranicznych agencji prasowych, które zostały zarchiwizowane przez autora, wymieniono jedynie najistotniejsze pozycje. Autor korzystał również z własnych opracowań sporządzonych w latach 1997-2008 na potrzeby Urzędu Ochrony Państwa i Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Część

tych prac została napisana na podstawie informacji zgromadzonych podczas pobytu w Afryce i na Bałkanach. Z uwagi na fakt, że powyższe materiały stanowią wewnętrzne dokumenty UOP i AB W, nie zostały one uwzględnione w bibliografii.

Przygotowanie drugiej części leksykonu dostarczy informacji na temat niemuzułmańskich organizacji ekstremistycznych o charakterze nacjonalistycznym, ultralewicowym, skrajnie prawicowym i religijnym.

Wydawnictwo Dialog (c) Copyright wersja elektroniczna

Wydawnictwo Akademickie DIALOG

specjalizuje się w publikacji książek dotyczących języków, zwyczajów, wierzeń, kultur,
religii, dziejów
i współczesności świata Orientu.

Naszymi autorami są znani orientaliści polscy
i zagraniczni, wybitni znawcy tematyki Wschodu.

Wydajemy także przekłady bogatej
i niezwyklej literatury pięknej krajów Orientu.

Redakcja: 00-112 Warszawa, ul. Bagno 3/219

tel.: +48 22 620 32 11, +48 22 654 01 49

e-mail: redakcja@wydawnictwodialog.pl

Biuro handlowe : 00-112 Warszawa, ul. Bagno 3/218

tel./faks: +48 22 620 87 03

e-mail: biurohandlowe@wydawnictwodialog.pl

Wydawnictwo Dialog (c) Copyright wersja elektroniczna